

رویکردهای اخلاق حرفه ای در کتابداران و مجموعه سازی کتابخانه‌ها برای خدمت به کاربران

رضا تاج آبادی^۱

محمد جمال باقری^۲

سمیه شعبانی^۳

علی رنجبر^۴

چکیده:

هدف از ارائه این مقاله بررسی مقوله اخلاق حرفه ای در کتابداران کتابخانه‌ها (با تاکید مبارزه با پدیده سانسور در مجموعه سازی کتابخانه‌ها) می باشد. در حرفه کتابداری قوانین و اصول معمولاً بر اعمالی اشاره دارد که انتظار می رود در جهت اهداف، مقاصد و الزامهای حرفه ای باشد. ضروری است کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی در کتابخانه‌ها خود را ملزم به رعایت اصول اخلاقی بدانند و با رعایت اخلاق حرفه ای کتابداری که خود جزئی از آموزه های کتابداری است، برخوردی موثر و مناسب با مراجعان داشته باشند که این برخورد ها ی موثر خود نقطه آغازی برای جذب مراجعان به کتابخانه ها می شود. حرفه ای بودن در کتابداری متضمن ایجاد قابلیت دسترسی به اطلاعات صحیح و قابل اعتماد، حفظ اعتماد مراجعین، رعایت حق مالکیت معنوی مربوط به تولید اطلاعات و حفظ میراث فرهنگی عمومی است. اخلاق حرفه ای کتابداران به منظور سهولت دسترسی به اطلاعات و تشویق کتابخانه‌ها و کارکنان آنها به حفاظت خصوصی و محرمانه از استفاده قانونمند افراد از کتابخانه‌ها و منابع آنهاست. کیفیت خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی به مهارت کارکنانشان بستگی دارد. تغییر مداوم نیازهای جوامع، تغییر تکنولوژیها و رشد دامنه دانش تخصصی حرفه سبب شده متخصصان اطلاع رسانی درک و مهارتشان را توسعه داده و بر اساس اصول جاری روزآمد کنند. کتابداران و اطلاع رسانان در زمینه انجام وظایف حرفه ای خود در جامعه مسئولیتهای اخلاقی خاصی دارند تا آزادی افراد بر اثر فشارهای محیط خدشه دار نشود و امکان همزیستی همگان با تبادل درست اطلاعات فراهم آید. اخلاق حرفه

^۱ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه صنعتی اراک

^۲ کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت و مدیر روابط عمومی دانشگاه اراک

^۳ لیسانس حسابداری اداره دادگستری شهرستان اراک

^۴ کارشناس ارشد امور فرهنگی مرکز آموزش عالی شهید بابایی اراک

ای در مجموعه سازی جزء مهمی از اخلاق حرفه ای کتابداری است. این مقاله به صورت مروری و کتابخانه ای تهیه شده است. مقاله حاضر پس از بیان تعاریفی از اخلاق، لزوم و ضرورت آن، دانش اطلاع رسانی و حوزه های مربوط به آن؛ اهمیت پایبند بودن به اصول و قواعد اخلاق حرفه ای در مسائل و موضوعات مختلف دانش اطلاع رسانی را متذکر و به شناخت و آگاهی هرچه بیشتر پاره ای از مهمترین وظایف و مسوولیت های کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی در پرتو اخلاق حرفه ای کمک می کند و به عنوان راهنمای کاری آنها، موجبات شناخت عموم جامعه از فعالیت هایشان را فراهم خواهد ساخت.

راهکارهای پیشنهادی در این زمینه عبارتند از: آموزش افراد متخصص در زمینه اخلاق حرفه ای که هم در رشته کتابداری متخصص باشند هم از علم مدیریت و اخلاق آگاهی داشته باشند.

- برگزاری دوره هایی مختص مدیران کتابخانه ها بمنظور بررسی اخلاق حرفه ای؛ زیرا اخلاق حرفه ای بیشتر به جنبه مدیریتی کتابخانه ها مربوط می شود.

- استفاده از مدیرانی در کتابخانه ها که با اخلاق حرفه ای کتابداری آشنایی دارند.

- تدوین منشور اخلاق حرفه ای برای کلیه کتابخانه ها اعم از کتابخانه عمومی، دانشگاهی، تخصصی و کودکان و غیره.

- الگو قرار دادن و توجه به منشور اخلاقی کتابداران و وجود اصول مکتوب اخلاق حرفه ای در هر کتابخانه ای

- برگزاری بیشتر دوره های آموزشی اخلاق حرفه ای برای کتابداران

- تدریس درس اخلاق در کتابداری و اخلاق حرفه ای در دانشگاهها برای رشته کتابداری

در این مقاله سعی بر آن است که راجع به اخلاق حرفه ای، اخلاق حرفه ای در کتابداری و اطلاع رسانی، اصول و قوانین اخلاق حرفه ای و اخلاق حرفه ای کتابداران، سانسور در کتابداری، مقوله سانسور در مجموعه سازی کتابخانه ها و ارائه راهکارها بحث شود.

کلیدواژه ها: اخلاق حرفه ای، سانسور در کتابخانه ها، ممیزی، منشور اخلاقی کتابداران، مجموعه سازی، کتابداری و اطلاع رسانی، قوانین

مقدمه

اخلاق حرفه‌ای، رفتار ارتباطی سازمان با محیط بر اساس حقوق، تعهدات و وظایف است. اخلاق حرفه‌ای به ما می‌گوید که یک سازمان همانند یک فرد تعهدات اخلاقی دارد، همان‌گونه که یک فرد اخلاقاً متعهد است دروغ نگوید، وفادار باشد و حسد نکند. در اخلاق حرفه‌ای می‌گویند سازمان هم تعهدات اخلاقی دارد (قراملکی، ۱۳۸۲، ۱۱۰) و باید به اصول آن پایبند باشد. اخلاق حرفه‌ای مسئولیتهای اخلاقی سازمان در قبال محیط مستقیم و غیر مستقیم بوده و بر اصل «حق مردم» استوار است؛ یعنی مبتنی بر این باور است که «محیط حق دارد و سازمان وظیفه». رسالت اخلاق حرفه‌ای به منزله دانش و آرمان عمده آن، حل مسائل اخلاقی و تبیین تعهدات و مسئولیتهای اخلاقی سازمانهاست. سازمانها در شناخت تعهدات اخلاقی خود در قبال محیط و نیز تشخیص و حل مسائل اخلاقی در کسب و کار، محتاج دانش تخصصی معینی بوده و این دانش همان اخلاق حرفه‌ای است (هسمر، ۱۳۷۷، ص ۴۸). اصول اخلاق حرفه‌ای، موضوعی است که اخیراً در ایران بسیار مورد توجه قرار گرفته است، به طوری که اکثر حرفه‌ها، از جمله حرفه کتابداری، با درک ضرورت و اهمیت آن، به دنبال تدوین منشور اخلاقی حرفه‌ای خود هستند. (تاج‌الدینی، ۱۳۹۰)

تاثیر اخلاق در علم کتابداری از دو جنبه اساسی قابل بررسی است، نخست آنکه کتابخانه و فعالیت آن منشاء پیدایش و گسترش اخلاقیات و رشد فرهنگ اخلاقی مردم است چنانچه یکی از نتایج مورد نظر موسسان کتابخانه‌ها در طول قرن‌های متمادی نائل شدن جوامع به اخلاقیات یکی مود نظر آنها بوده است و هرگاه این انتظارات از یک پایگاه فکری رفیع و بر گرفته از آرمانهای والای انسانی سرچشمه گرفته است کتابخانه‌ها به مراکز دموکراتیک در راستای اشاعه اهداف والای انسانی تبدیل شده‌اند. از دوران باستان و ظهور کتابخانه‌ها نتایج سیاسی، اجتماعی، و اخلاقی نشر دانش به وسیله آنها برای همه مشهود بوده است. (نواده قره سید، ۱۳۸۸: ص ۱۸)

در قرن نوزدهم که تقاضا برای تدارک وسیع کتابخانه‌های عمومی به شدت نضج گرفت و افکار بیشتری متوجه نتایج اخلاقی، اجتماعی، و سیاسی چنین تدارکی شد، در طی مباحثات و مجادلات فراوان در مجالس قانونگذاری برای تصویب تشکیل و اداره کتابخانه‌های عمومی از طریق مالیات‌های عمومی، اکثر موافقان و حامیان کتابخانه‌های عمومی به نقش کتابخانه در "پرورش روان"، "تهذیب اخلاق و الهام بخشی"، "عشق و آزادی و نفرت از بردگی" و غیره استدلال نمودند (تامپسون، ۱۳۶۶، ص ۸۲-۸۷) دکتر هوشنگ ابرامی در کتاب "شناختی از دانش‌شناسی"، معتقد به رابطه سه جزئی "کتابخانه، اجتماع، آزادی فکر" است که کتابخانه در آن هنگامی می‌تواند واقعا به یک جامعه خدمت کند و سطح دانش و فهم و بینش افراد آن را ارتقاء دهد که سد و مانعی در برابر افکار و اندیشه‌ها نباشد (ابرامی، ۱۳۸۳، ص ۶۹)

جنبه دیگر نقش اخلاق کتابدار و میزان پایبندی او به اخلاقیات و تعهدات حرفه‌ای کتابداری است که بر گرفته از تعالیم والای انسانی و اخلاق برتر اجتماع است. اسمیت برای این جنبه از اخلاقیات د علوم کتابداری نیز دو کانون تمرکز در نظر گرفته است، کانون تمرکز اول که از آن عنوان "اخلاق اطلاع‌رسانی" نام برد یک زمینه اخلاقی کاربردی است که استفاده یا عدم استفاده از اطلاعات را مورد توجه قرار می‌دهد. این زمینه اخلاق، حوزه‌هایی مانند "مالکیت اطلاعات"، "حقوق مالکیت فردی"، دسترسی آزاد یا محدود

به اطلاعات، استفاده از اطلاعات دولتی، حفظ حریم شخصی و تامین محرمانگی (محرمانه بودن یا نبودن)، یکپارچگی داده ها و جریان بین المللی اطلاعات را در بر می گیرد. کانون تمرکز دوم به عنوان " اخلاق حرفه ای " شناخته می شود فکه به چگونگی بکارگیری اصول اخلاقی در تصمیمات و کارهای متخصصان اطلاع رسانی می پردازد. (رابین، ۱۳۸۳، ص ۳۵۹).

کتابداران همانند دیگر انسانها تابع قوانین طبیعی دنیای مادی، یعنی طبیعت و وراثت هستند و چنانچه گفته شد اخلاق تابعی از وراثت و تعلیم و تربیت یا تاثیر محیط است. آنها اکثر اوقات درباره تبعات اخلاقی آنچه انجام می دهند اندیشمندانه فکر نمی کنند. (رابین، ۱۳۸۳، ص ۳۵۸) اما روح پایبندی به تعهدات اخلاقی و پیروی از اصول اخلاق حرفه ای حرفه کتابداری در تمام تعالیم و آموزه های این علم حاکم است، چنانچه لی. دبلیو. فینکس می گوید: " جوهر تعهد کتابدار می تواند به بهترین نحو در قالب عملکرد و هدف نشان داده می شود و باید به طور واضح بیان شود. وقتی که کتابداران به شیوه ای عمل کنند که بر آورنده کننده وظیفه شان و وظیفه کتابخانه باشند، آنها به درستی (یا به طور اخلاقی) رفتار کرده اند". اخلاقیات به طور مستقیم به اینکه فرد چگونه باید درست رفتار کند یا کرده باشد مرتبط است. بنابراین این مبحث دارای ریشه های عمیق فلسفی، دینی و حقوقی است. (نواده قره سید، ۱۳۸۸، ص ۱۹)

اخلاق حرفه ای

به مجموعه ای از کنش ها و واکنش های اخلاقی پذیرفته شده که از سوی سازمان ها یا مجامع حرفه ای مقرر می شود تا مطلوب ترین روابط اجتماعی ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه ای فراهم آورد اخلاق حرفه ای گویند. این اخلاق دربرگیرنده مجموعه ای از احکام ارزشی، تکالیف، رفتار و سلوک و دستورهایی برای اجرای آنهاست. قواعد اخلاق حرفه ای مقرراتی را جهت تامین حد مطلوب ارائه خدمات به کاربران وضع می کند و دستوراتی را برای روابط داخلی حرفه مقرر می دارد. به علاوه توجه به اصول اخلاق حرفه ای سبب می شود که هر فرد مجموعه ای از مسولیت ها و رابطه ها را کشف کند که به آن خواهیم پرداخت. همچنین می باید زمینه های تعارض شخصی مانند نظام های ارزشی دینی و حرفه ای مورد توجه قرار گیرد. در هر صنفی پایبندی به اصول اخلاقی از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است. استادان و برجستگان هر صنفی، ضمن تعلیم اصول کار خود به کارآموزان بر رعایت اخلاق صنفی نیز تاکید فراوان دارند. حتی در برخی از رشته ها مانند پزشکی بر پایبندی به این اصول سوگند یاد می کنند. پیامدهای عدم پایبندی به اخلاق صنفی متفاوت است. مثلا در جامعه پزشکان ممکن است تخطی از اصول اخلاقی منجر به مرگ انسانی شود و یا در صنف کسبه و تجار در صورت عدم پایبندی به اصول اخلاقی در حقوق مادی برخی از افراد اجحاف شود. (حسینی آبینه ئی، ۱۳۸۹)

مفهوم اخلاق حرفه ای

در ابتدا مفهوم اخلاق حرفه ای به معنای اخلاق کار و اخلاق مشاغل به کار می رفت. امروزه نیز عده ای از نویسندگان اخلاق حرفه ای، از معنای نخستین این مفهوم برای تعریف آن استفاده می کنند. اصطلاحاتی مثل

- work ethics یا professional ethics معادل اخلاق کاری یا اخلاق حرفه‌ای در زبان فارسی است.)
- آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۵) تعریف‌های مختلفی اخلاق حرفه‌ای ارائه شده است:
- اخلاق کار، متعهد شدن انرژی ذهنی و روانی و فیزیکی فرد یا گروه به ایده جمعی است در جهت اخذ قوا و استعداد درونی گروه و فرد برای توسعه
 - اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص متصور است.
 - اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه‌ای است.
 - مقصود از اخلاق حرفه‌ای مجموعه قواعدی است که باید افراد داوطلبانه و براساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام کار حرفه‌ای رعایت کنند بدون آن که الزام خارجی داشته باشند یا در صورت تخلف، به مجازات‌های قانونی دچار شوند. (امیری، ۱۳۸۹)
 - اخلاق فردی، مسئولیت‌پذیری فرد است در برابر رفتار فردی خود، صرفاً به منزله یک فرد انسانی، و اخلاق شغلی، مسئولیت‌پذیری یک فرد است در برابر رفتار حرفه‌ای و شغلی خود، به مثابه صاحب یک حرفه یا پست سازمانی.
 - اخلاق حرفه‌ای، به منزله شاخه‌ای از دانش اخلاق به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می‌پردازد و در تعریف حرفه، آن را فعالیت معینی می‌دانند که موجب هدایت فرد به موقعیت تعیین شده همراه با اخلاق خاص است. (قراملکی، ۱۳۸۳)
- در تعریف اخلاق حرفه‌ای به موارد زیر اشاره شده است:
۱. اخلاق حرفه‌ای رفتاری متداول در میان اهل یک حرفه است.
 ۲. اخلاق حرفه‌ای مدیریت رفتار و کردار آدمی هنگام انجام‌دادن کارهای حرفه‌ای است.
 ۳. اخلاق حرفه‌ای رشته‌ای از دانش اخلاق است که به مطالعه روابط شغلی می‌پردازد.
 ۴. اخلاق حرفه‌ای عبارت است از مجموعه‌ای از قوانین که در وهله اول از ماهیت حرفه و شغل به دست می‌آید. در مفهوم جدید از اخلاق حرفه‌ای، به مسئولیت‌های اخلاقی بنگاه و سازمان اشاره می‌شود که جامع‌تر از تعریف سنتی است. در این نگاه، بنگاه به منزله یک شخصیت حقوقی دو گونه مسئولیت دارد: الف) مسئولیت‌های حقوقی (کیفری ب) مسئولیت‌های اخلاقی که مسئولیت‌های اخلاقی بنگاه بسیار پیچیده‌تر از مسئولیت‌های اخلاقی فردی شخصی و فردی شغلی است. به عبارت دیگر، مسئولیت‌های اخلاقی بنگاه شامل همه اضلاع و ابعاد سازمان می‌شود و اخلاقیات شغلی را نیز دربرمی‌گیرد. البته اخلاق حرفه‌ای افزون بر اخلاق کار، حقوق کار را نیز دربرمی‌گیرد. (قراملکی، ۱۳۸۳)

اخلاق حرفه‌ای در کتابداری و اطلاع‌رسانی

در سال ۱۹۸۰ صاحب نظران کتابداری امریکا، مجموعه قواعدی مقدماتی فراهم آوردند که درونمایه آن را سه موضوع اصول اخلاقی در پژوهش، اصول اخلاقی در تدریس اطلاع‌رسانی و اصول اخلاقی در کار اطلاع

رسانی تشکیل میداد. در موضوع اخلاق در پژوهش، مباحثی نظیر نادرستی سرقت اندیشه در پژوهش‌های اطلاع‌رسانی، اعتباربخشی نابجا به همکاران آشنا و زمینه‌های ممنوع‌التحقیق مطرح شده است. در مسئله اخلاق در تدریس به مشکل تدریس سوگرفته و روش تدریس با تکیه بر مسائل ویژه پرداخته‌اند و درباب اخلاق در کار اطلاع‌رسانی، از مطالبی چون استفاده - یا سوءاستفاده - از تسهیلات کار جهت مقاصد شخصی، لزوم محرمانه ماندن اطلاعات، پالایش نتایج داده‌ها و اطلاعات بنابه مقاصد خاص، مشکلات میانجیان اطلاع‌رسانی و فروشندگان اطلاعات پیوسته و پیامدهای سوءاستفاده سیاسی از اطلاعات به منزله منشاء قدرت سخن رفته است. (حسینی آیینی، ۱۳۸۹) در انگلیس، توجه حرفه‌کنندگاری به این موضوعها منجر به انتشار بیانیه انجمن کتابداران انگلیس در سال ۱۹۶۳ درباره سانسور شد. این سند یک سال پس از نوشته داگلاس فاسکت با عنوان "اعتقاد کتابدار: نه جهت‌گیری سیاسی، نه جانبداری دینی، نه تحکم اخلاقی" که اغلب از آن نقل قول میشود ظاهر شد. مقوله سانسور به موضوع‌های اخلاق حرفه‌ای بسیار نزدیک است همانگونه که به آزادی اطلاعات نیز وابسته است. شاید به همین سبب بوده است که انجمن کتابداران انگلیس برای دوره کوتاهی گروه‌هایی را مأمور بررسی هر سه موضوع کرد. نتیجه آن شد که پس از بحث و مشاوره بسیار، انجمن کتابداران انگلیس قواعد اخلاق حرفه‌ای را در سال ۱۹۸۳ تصویب کرد. در دهه ۱۹۸۰، این موضوع مجدداً مورد توجه ویژه قرار گرفت. در آن زمان بنا به گفته وسپر، حرفه‌ها بر مسائل اخلاقی تأکیدی ویژه داشتند. انجمن کتابداران سنگاپور نیز در این هنگام در قوانین خود تجدید نظر کرد و نوشته‌های آن دوره حاکی از اشاراتی به اخلاق حرفه‌ای جوامع دیگری مانند فرانسه، آفریقای جنوبی، اسکانداویناوی، لهستان و ایالات متحده آمریکا است. مسائل عمده اخلاقی که کتابداران و اطلاع‌رسانان با آن رو به رو هستند با پیشرفتهای سیاسی، اقتصادی و فناورانه پیچیده‌تر شده است. در سال ۱۹۹۶، مفاهیم اخلاقی فناوری اطلاعات با توجه به دنیای کمتر پیشرفته، توسط تابور مورد بحث قرار گرفت. معرفی نظریات بازار آزاد، مانند رقابت اجباری برای خدمات منجر به تهیه پیش‌نویس قواعد جدید اخلاقی برای حکومت‌های محلی شد که چنین موضوعی را تحت عنوان استانداردهای حرفه‌ای، محرمانه بودن، نوع روابط، رفتار مناسب و ضمانت مالی پوشش می‌دهد. (اسفندیاری مقدم، ۱۳۸۷) لزوم پایبندی به اصول اخلاق حرفه‌ای در زمینه‌های مربوط به تولید، اشاعه و کاربرد اطلاعات به وضوح احساس می‌شود. از دیدگاه برقراری ارتباط و در ملاحظه نتایج تحقیقات، پدیدآورندگان اطلاعات از نظر اخلاقی در برابر درستی و عینی بودن دستاوردهای خود مسئولند. (حسینی آیینی، ۱۳۸۹) راستی و درستی از سویی به معنای جستجوی شرافتمندانه حقیقت و از سوی دیگر آزادی نقد و سنجش است. برای رسیدن به این هدف باید از مجهزترین و بهترین ابزارهای اطلاع‌رسانی موجود بهره جست. این نکته می‌تواند به تضادهای اخلاقی گوناگونی بینجامد به ویژه زمانی که چنین ابزارهایی در انحصار فرد یا افرادی خاص باشد یا در دسترس قرار نگیرد و یا افراد بنا به اهدافی از پیش طراحی شده آشکارا از آنها محروم شده باشند. در مورد کار عملی اشاعه اطلاعات به سه اصل اشاره می‌شود:

۱) اطلاعات به ویژه اطلاعات تخصصی باید در اختیار همگان باشد به شرطی که محدودیت‌های سیاسی، اقتصادی و جز آن مدّ نظر قرار گیرد.

۲) اطلاعات و داده های شخصی مربوط به تولیدکنندگان و استفاده کنندگان باید محافظت شود. این اصل به انواع دخل و تصرفهای غیرمجاز در امور شخصی کار استفاده کنندگان از سوی تولیدکنندگان پایگاه های داده ها نیز مربوط است.

۳) تبعیض قائل نشدن در تهیه تمام اطلاعات یا انتخاب سوگرفته آن از سوی تولیدکنندگان که به گمراهی استفاده کنندگان می انجامد. تولیدکننده پایگاه داده ها مسئول درستی محتوا نیست، بلکه فقط در باب کمال و درستی تهیه داده ها و بازتولید صحیح آنها مسئولیت دارد. محدودیتهای این اصل به مشکلاتی چون گزینشی بودن و ارزیابی دانش و آنچه آلودگی اطلاعات نام دارد مربوط است. از آنجا که هنگام جستجوی اطلاعات استفاده کنندگان اهدافی چندگانه دارند مسائل اخلاقی مربوط به کاربرد اطلاعات نیز متنوع است. درست بودن اطلاعات مفهومی برابر پایداری یا اعتبار علمی دارد و این مهم باید اهداف نظری و عملی مربوط به دستکاری اطلاعات را در بر گیرد. از جمله تضادهای اخلاقی موجود در این زمینه میتوان از پالایش نتایج جستجو و نیز سوءاستفاده از اطلاعات و تسهیلات اطلاع رسانی بنا به مقاصد مختلف نام برد. (حسینی آینه نئی، ۱۳۸۹) از نظر برخی از صاحب نظران در مورد مسائل اخلاقی دو دیدگاه وجود دارد: دیدگاه کلان به مشکلاتی اشاره دارد که گروهی در رویارویی با جامعه با آنها مواجه می شوند و در رشته کتابداری و اطلاع رسانی بیشتر به پیامدهای کلی اجتماعی و به ویژه مسئله بازیابی اطلاعات وابسته است. رئیس مطالب این مبحث عبارت است از: دشواری جامعه فراصنعتی، ارتباط میان کشورهای فقیر و غنی از نظر اطلاعاتی، مشکلات جریان آزاد اطلاعات، حریم خلوت فردی و رسانه ها و جز آنها. به طور مثال، دسترسی به اطلاعات به ویژه دانش فنی مورد استفاده در بخش تجارت و صنعت از مشکلات طرح شده در این حوزه است. تضادهای سیاسی و اقتصادی موجود در کار شکل گیری جامعه اطلاعاتی از یک سو و مشکل تصمیم گیریهای بجا و درست مبتنی بر اطلاعات از سوی دیگر، مستلزم توجه خاص به اصول اخلاقی است. در دیدگاه خرد به مواردی توجه میشود که از درون گروهها ناشی میگردد که در حرفه کتابداری و اطلاع رسانی گروههای عمده دست اندرکار اطلاعات عبارتند از: استفاده کنندگان، تولیدکنندگان و توزیع کنندگان اطلاعات. برخی مسائل اخلاقی مطرح برای این گروهها عبارت است از مشکلات دستیابی به اطلاعات، امنیت اطلاعات، مبانی اخلاقی پژوهش، تدریس، کار اطلاع رسانی، حق مؤلف و جز آنها. به طور مثال در روابط متقابل میان تولیدکننده پایگاه داده ها و پدیدآورنده و ناشر، تولیدکننده پایگاه باید به بازتولید صحیح اسناد بپردازد و ناشران نیز باید آثار خود را به طور مرتب ارسال دارند. تولیدکنندگان پایگاه داده ها نیز باید تحت شرایطی که آشکارا بیان می شود، پایگاهها را برای میزبانان منتخب فراهم سازند یا اگر به طور کلی به تولید می پردازند، محصولات خود را تحت شرایطی یکسان به همه میزبانان عرضه دارند. میزبانان نیز از سوی دیگر باید خدماتی مطلوب، مداوم، مستمر و اطمینان بخش ارائه کنند. در باب استفاده از اطلاعات، تولیدکننده باید اصل محرمانه بودن را رعایت کند. فروشندگان اطلاعات باید اجازه داشته باشند که از نسخه های مطالب جستجو شده جهت نمایش آنها در رسانه های ماشین خوان ذخیره های موقتی تهیه کنند اما آنان نیز نباید این نسخه ها را بدون داشتن مجوز از تولیدکنندگان داده ها به فروش برسانند. تولیدکننده پایگاه داده ها باید اطمینان یابد که استفاده کنندگان میتوانند به مدارک موجود در پایگاه داده ها دسترسی یابند و

فرصتهایی نیز برای کارآموزی لازم جهت بهره برداری از آنها فراهم گردد. (حسینی آبینه ئی، ۱۳۸۹) استفاده کننده نیز باید بتواند از اطلاعات بهره کامل ببرد به شرط آنکه تولیدکننده را از لغزشهایی که در پایگاه داده ها می یابد مطلع سازد. میانجیان اطلاع رسان نیز باید اصول اخلاقی را رعایت کنند: باید مشتریان را از اصول و فنون به کار رفته در تهیه رسانه های اطلاعاتی آگاه سازند سفارشیایی را بپذیرند که از نظر حرفه ای در تهیه آنها صلاحیت و شایستگی دارند؛ محرمانه ماندن اطلاعات درخواستی را تضمین کنند. از رمزواژه ها، سوای آنچه بدان منظور تعیین شده، برای مقاصد دیگر استفاده نکنند اطلاعات شخصی را محرمانه تلقی کنند و هزینه ها را در حدی معقول دریافت دارند. انجمن اطلاع رسانی امریکا نیز این موارد را به عنوان مسائل اخلاقی خود مورد تأکید قرار داده است که در آنها ارزشهای حرفه ای و اخلاقی نقشی بزرگ ایفا می کنند. (فیدر، ۱۳۸۰) نظر به اهمیت این موارد، نیاز به اندیشه های اخلاقی دقیق بیشتر شده و مورد توجه قراردادن اصول اخلاقی خاص این موارد به منظور جلوگیری از آسیب رساندن به دیگران یا اخلال در کار آنها و ممانعت از سرقت یا فریب دیگران به وسیله رایانه و تخلف از حق مولف یا به خود نسبت دادن منابع، ضروری و البته مطلوب خواهد بود که صد البته مستلزم پرداختن به کارکرد اخلاق در حرفه اطلاع رسانی و نشان دادن لغزشگاه های موجود در آن می باشد. (رابین، ۱۳۸۳)

درذیل به پاره ای از مهم ترین وظایف و مسوولیت های اخلاقی کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی با تاکید بر وظایف و مسوولیت های سازمانی و وظایف و مسوولیت ها درقبال مراجعان می پردازیم:

- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی از آزادی بیان، اندیشه و مطالعه حمایت می کند و در واقع به ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر احترام می گذارد. هر شخصی حق آزادی اندیشه و بیان دارد. این حق شامل آزادی در اظهار نظر و بیان عقاید بدون دخالت دیگران و همچنین جستجو، دریافت و انتقال اطلاعات و ایده ها با هر رسانه و بدون توجه به مرزها می باشد. (حسینی آبینه ئی، ۱۳۸۹) کتابدار در برابر سانسور مقاومت می کند و شرایط دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش را برای کاربران فراهم می آورد.

- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی به خوبی می داند که بی عدالتی بزرگترین ظلم است و بر این باور است که دسترسی برابر به اطلاعات برای همه کاربران بدون توجه به ویژگی های فردی، نیازهای ویژه، ناتوانی جسمی، جنسیت، وابستگی ملی، وابستگی مذهبی، جبهه گیری سیاسی و جایگاه اجتماعی ممکن خواهد شد.

- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی می داند که محرمانگی شخصی و اطلاعات محرمانه تجاری به جز در شرایط استثنایی باید محترم شمرده شود و نیز می باید به حق محرمانگی کاربران کتابخانه احترام بگذارد. از این رو اطلاعاتی همچون: سوابق مطالعه منابع، امانات، مشاوره های کتابشناختی و هر نوع اطلاعاتی که ممکن است بدان وسیله استفاده کنندگان مورد شناسایی قرارگیرند را به عنوان حریم خصوصی در نظر می گیرد، اطلاعات شخصی کاربران در قبال یکدیگر را حفظ و از انتشار اطلاعاتی که ماهیت خصوصی دارند ممانعت می کند و در واقع به وظیفه خود در رابطه با احترام نهادن به ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر کاملاً آشنا می باشد که طبق آن مداخله خود سرانه در حریم خصوصی، خانوادگی، مسکن یا مکاتبات

- اشخاص ممنوع است. هیچ گونه تعرضی به اعتبار و شهرت اشخاص نباید صورت گیرد. هر شخصی باید از سوی قانون در مقابل چنین مداخلات و تعرضات مورد حمایت قرار بگیرد. (حسینی آبینه ئی، ۱۳۸۹)
- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید به حقوق مولفان و رعایت مالکیت معنوی آنها مطابق با قوانین احترام بگذارد.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید تمام تلاش خود را نسبت به روزآمدسازی دانش و مهارت های خویش با آخرین یافته های علمی آن حوزه به کار گرفته و در تمام فعالیت هایی که منجر به توسعه حرفه می گردد شرکت کند.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی در وظایف و فعالیت های حرفه ای خویش و در ارتباط با همکاران باید درستی، احترام و روحیه همکاری را مینا قرار دهد.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید وظایف خود را به فوریت، دقت و وقت شناسی انجام دهد.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید در حفاظت از دارایی و منابع کتابخانه هشیار باشند.
 - از نظر دراکر، پدر علم مدیریت نوین اولین مسوولیت یک صاحب حرفه، در ۲۵۰۰ سال پیش در سوگندنامه بقراط به وضوح بیان شده است ناآگاهانه به کسی آسیب نرسانید لذا به منظور جلب اعتماد مراجعه کننده نسبت به متخصص اطلاع رسانی و اینکه وی از روی نا آگاهی به او آسیب نمی رساند کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید وفادارانه و توانمندانه و با استفاده از مهارت ها و کوشش معقول به ویژه زمانی که احتمال می رود حقوق اشخاص توسط غفلت آنها در معرض خطر واقع شود به کارکردهای سازمان خود عمل نمایند.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید متعهدانه، اهداف و خط مشی های مدیران ارشد را با توجه به استانداردهای متعارف و قابل اعتماد عملیاتی سازد و بر اوست که از موقعیت و رابطه اش با مقامات مسوول برای منافع شخصی استفاده نکند.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی نباید اجازه دهد که فعالیت های خارج از کتابخانه و مسائل شخصی اش در وظایفش نسبت به کتابخانه خللی وارد کند به طوری که خدمات کتابخانه به استفاده کنندگان را تحت الشعاع قرار دهد.
 - کتابدار و متخصص اطلاع رسانی به خوبی بر این امر واقف است که کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی مراکز عام المنفعه هستند که شعار آنان در نظر گرفتن مصلحت عموم در کلیه زمینه ها می باشد تا آنجا که وظایف سازمان ها و مجموعه های منابع اطلاعاتیشان اقتضا می کند.
 - کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی موظفند خدمات اطلاع رسانی را در بالاترین حد کیفی و به طور یکسان به کاربران ارائه نمایند.
 - کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی کارمندان وفادار و صدیقی هستند. آنها به شهرت و اعتبار سازمان استخدامی خود توجه خاصی دارند و تلاش می کنند تا وجهه عمومی مثبتی از آن ارائه کنند.
 - کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی می باید در به اشتراک گذاشتن دانش خود با دیگر حرفه مندان و استفاده کنندگان خدمات اطلاعاتی برای افزایش کارایی حرفه ای خویش و افزایش کارایی و اثربخشی

سازمان متبوعه تلاش وافر نمایند و بدانند که به اشتراک گذاشتن دانش و اطلاعات قدرت است و نیز بر اساس رعایت احترام متقابل و حفظ تشریک مساعی با متخصصان حرفه های دیگر در تعامل و ارتباط باشند.

- کتابداران و متخصصان اطلاع رسانی می دانند که حفظ مهارت ها و روزآمد کردن دانش خود یک وظیفه است که نمی توان از آن گریخت. بسیاری از شرکت های بزرگ تر از این امر آگاه هستند و کارکنانشان را کمک می کنند تا برای یادگیری مداوم فرصت پیدا کنند. برای عده زیادی کلاس های شبانه یا غیرانتفاعی وجود دارد. ضروری است که افراد حرفه ای در رشته خود روزآمد بمانند و مهارت های جدیدی کسب کنند و در این صورت می توانند از حفظ شغلشان مطمئن باشند. (حسینی آیینی، ۱۳۸۹)

- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی می داند که از خود گذشتگی باعث می شود تصمیم ها بر مبنای علایق کاربر اخذ شود اما اگر این علایق با مصالح عمومی در تضاد باشد می تواند مشکلات زیادی را برای مصالح عمومی به وجود آورد. صراحت مانع ارائه اطلاعات همانند یا بخشی از اطلاعات و یا اطلاعات متفرقه به همه افراد می شود. البته علایق کاربر همواره نمی تواند بر علایق دیگران غلبه کند. دارنده حق تکثیر، مانع دسترسی به اطلاعات خاصی می شود که برای کاربر نیاز دارید یعنی شما راه رسیدن به آن اطلاعات را می شناسید اما انجام آن، قانون حق تکثیر را نادیده می گیرد که حل این تناقض مستلزم استدلال زیادی است تا با برقراری تعادلی بین همه عوامل منتج به نتیجه کاملی شود. (حسینی آیینی، ۱۳۸۹)

- کتابدار و متخصص اطلاع رسانی باید بدانند برای ارائه یک خدمت اطلاع رسانی، همان طور که به هنگام کار در یک گروه مشاوره اطلاع رسانی این کار انجام می شود، پیش فرضی وجود دارد مبنی بر اینکه نخستین وظیفه حرفه مند خدمت به کاربری است که خدمتی را می خواهد و در انجام این کار حرفه مند به کارفرمای خود خدمت می کند. موقعیتی که در آن برخورد منافع ممکن است به وجود آید وقتی است که کارفرما برای میزان کاری که قرار است برای کاربر انجام شود محدودیت زمانی می گذارد و حرفه مند در می یابد که زمان بسیار بیشتری برای پاسخگویی به نیازهای کاربر لازم است ولی ناگزیر است که آن وظایف را در محدوده زمانی با سرعت بیشتر و البته کیفیت پایین تر انجام و در نهایت نتواند رضایت کامل کاربر را برآورده سازد و این نمونه تناقض آشکار دیگری است. (هیل، ۱۳۸۱)

ضرورت بحث مسائل اخلاقی با درک این واقعیت که کتابداری حرفه ای " خدمت مدار " و مهم ترین سهامدار این حرفه استفاده کننده است برجسته تر می شود. همان گونه که فینکس (۱۹۹۱، نقل در رابین ۱۳۸۳، ص ۳۸۵) اشاره کرده است، وظیفه اساسی کتابخانه نشان دادن ارزش اطلاعات ثبت شده برای بشریت است. تصمیمات اتخاذ شده توسط کتابداران و دیگر متخصصان اطلاع رسانی ممکن است تعیین کننده این باشد که چه کسی اطلاعات را دریافت کند و چه کسی دریافت نکند. شکست در انجام این وظیفه، تخطی از اخلاق حرفه ای است. کتابداران و اطلاع رسانان در زمینه انجام وظایف حرفه ای خود در جامعه مسئولیت های اخلاقی خاصی دارند تا آزادی افراد بر اثر فشارهای محیط خدشه دار نشود و امکان هم زیستی همگان با نبادل درست اطلاعات فراهم آید.

رابین (۱۳۸۳، ص ۳۷۶)، دلایل عمده ای را در " اهمیت اصول اخلاقی " در کتابداری و اطلاع رسانی بیان می کند:

۱. اصول اخلاقی، ارزش های زیربنایی حرفه را نمایندگی می کنند .
 ۲. برای تدریس ارزش های زیر بنایی حرفه به کتابداران جدید، مفید هستند.
 ۳. خواندن و بازخوانی آنها و گوش دادن به مباحث حرفه ای دیگر و به کارگیری مواد قانونی یک اصل اخلاقی، شبیه سازی ارزش های مهم حرفه ای را ارتقای می بخشد.
 ۴. هنگامی که مسائل اخلاقی پیچیده ای رخ می دهند و ملاحظات اخلاقی مهم ممکن است نادیده انگاشته شوند اصول اخلاقی حرفه ای می تواند به عنوان یک راهنمای تصمیم گیری و تلگری برای وجدان شخص باشد. (خالقی، ۱۳۸۸: ص ۳۳)
- موکهرجی (۱۳۶۸، ص ۵۳-۵۸) مهم ترین مجموعه باورها و قوانین اخلاقی کتابداری را بدین صورت بیان کرده است: "آرمان کتابدار حرفه ای عبارت است از داشتن تصویری روشن از کتابدار آرمانی، آگاهی از خدمات ضروری برای خواننده، و حس حفظ معیارها در کارهای روزمره.
- کتابدار باید اعتقاد به ارزش کارش را که در طی تعلیماتش به دست آورده حفظ کند. باید اعتقاد داشته باشد که کتابخانه ها برای مردم مفیدند و او نیز برای کتابخانه ها مفید است و نباید انتظار سپاسگزاری داشته باشد. تا جایی که به فلسفه اخلاقی حرفه ای و وظایف کتابدار مربوط است، باید گفت که مقام کتابدار با توجه به مسائل سیاسی فنی واجتماعی تعیین می شود. کتابدار حافظ کتاب ها، مشعوف از دانش و وقف پیشبرد آموختن باقی می ماند. کتابدار به گونه ای تربیت می شود که به تمامی مجموعه معتقدات، جزم اندیشی ها، نظریه های سیاسی یا اخلاقی با بی طرفی حرفه ای می نگرد و اجازه می دهد هر متفکری، خواه دارای اندیشه های عاقلانه یا احمقانه فآزادانه حرفش را بزند. او کتابخانه اش را بر صخره حق دانستن و آزادی استوار کرده است. برای کتابدار آگاه با وجود محدودیت های مالی و مانع دیگر، مجذوب و درگیر شدن با کار و ارائه خدمات بیشتر و بهتر امری اجتناب ناپذیر است. وی غالبا بی توجه و ناخوانده فدای مسئله آزادی هایی می شود که به آنها اعتقاد دارد. کتابدار واقعی به کتاب های مجموعه اش افتخار می کند و همین احساس را در برابر آنچه دیگران در گذشته فراهم کرده اند و آن چه هم اکنون تهیه می شود دارد. او یک مبلغ است و می خواهد دیگران را در لذات بی شماری که از مکاشفه شخصی به دست آورده است شریک گرداند. کتابدار باید خواننده کتاب ها و خادم خوانندگان باشد. (خالقی، ۱۳۸۸: ص ۳۴)

سانسور در کتابخانه ها

در دائره المعارف بزرگ علوم اجتماعی سانسور چنین تعریف شده است: "سانسور اصولا عبارت است از سیاست محدود کردن وسایل بیان افکار و عقاید و مقررات و محرکهایی که واقعا یا احتمالا توانایی دارند قدرت حاکم یا نظم اخلاقی را که قدرت حاکم خود را موظف به حفظ و حمایت از آن می داند زیرورو کنند." دائره المعارف فارسی سانسور چنین تعریف شده است: "تفتیش پیش از انتشار کتابها، جراید، نمایشنامه ها و امثال آنها و نیز تفتیش نامه های خصوصی و جز آنها قبل از رسیدن به مقصد یا تفتیش نطق و بیان، قبل از ایراد آنها، به منظور حصول اطمینان از اینکه مندرجات آنها مضر به اخلاق عمومی یا منافع دولت یا دستگاه حاکمه نیست." در فرهنگ فارسی معین سانسور چنین تعریف شده است: " تفتیش و مراقبت در

مطالب کتب، جراید و فیلم‌ها و نمایشنامه‌ها به وسیله دولت و حذف مطالبی که ضد منافع دولت است." (سینائی، ۱۳۷۷، ص ۳۵) از آنجا هر نظام حاکمی علاقه مند به بقای خویش و حمایت از معیارهای اخلاقی و اجتماعی خود است ممکن است راه حفظ نظام را در این بیابد که از بیان افکار و عقایدی که مخالف با آن یا مضر به آن تشخیص می‌دهد جلوگیری کند و بدین ترتیب دامنه محدودیت را از مسائل ساده اجتماعی به زندگی فکری و معنوی افراد جامعه گسترش دهد و معنای سانسور نیز همین است. مسئولان کتابخانه‌ها باید در مقابل اشخاص یا گروههایی که مایلند کتابخانه را محل اعمال نظر، عقیده و سلیقه خود قرار دهند و کتابهایی را که حاوی مطالب مخالف نظر آنان است از مجموعه خارج کنند و در عوض به تعداد کتابهای مورد علاقه خود بیفزایند روشی منطقی و ثابت در پیش گیرند و بکوشند مجموعه را از نظر موضوعی متعادل نگه دارند. البته هر چند مسئولان کتابخانه‌ها باید در برابر عقاید متضاد روش یکسانی در پیش گیرند، این امر بدین معنا نیست که می‌توانند موارد حاوی عقاید افراطی، تبلیغات شاید و یکجا و مطالب آمیخته به دروغ و ریا را بپذیرند. چنین موادی جایی در کتابخانه‌ها نخواهد داشت. مسئولان کتابخانه‌ها به منظور مقابله با گروه‌های گوناگون و سانسور باید به نکات ذیل عمل کنند: (سینائی، ۱۳۷۷، ص ۳۹)

الف) برای هر کتابخانه خط مشی صریحی تهیه و تدوین کنند و سپس آن را به تصویب هیات مدیره یا سازمان متبوع کتابخانه برسانند. همه کارکنان کتابخانه باید از این خط مشی اطلاع داشته باشند.

ب) باید مسئولان روزنامه‌هایی که بیشتر مورد مطالعه جامعه کتابخانه قرار می‌گیرد و نیز نشریات داخلی سازمانهای متبوع کتابخانه به طور منظم از خط مشی‌های کتابخانه در مورد انتخاب مواد آگاه شوند و از آنها خواسته شود مطالبی در این باره بنویسند.

ج) پرونده‌ای شامل سابقه و دلیل انتخاب کتابها و دیگر مواد، خصوصاً موادی که ممکن است تهیه آنها سؤال برانگیز باشد در بایگانی نگهداری کنند.

د) روش کاملاً مشخصی درباره نحوه دریافت اعتراضها و چگونگی رسیدگی و پاسخگویی به آنها در پیش گیرند.

ه) برای برقراری ارتباط و تفاهم با جامعه و سازمانهای اجتماعی، سیاسی، علمی، فرهنگی و مذهبی کشور کوشش کنند یکی از راهای برقراری ارتباط شرکت در مراسم مختلفی است که در جامعه برگزار می‌شود. مسئولان کتابخانه‌ها در برابر اعتراض‌هایی که ممکن است صورت گیرد باید به نکات ذیل عمل کنند:

الف) پیش و بیش از هر کار آرامش خود را حفظ کنند و از ایجاد جنجال بپرهیزند. اگر اعتراض کنندگان از کسانی باشند که دلیل متقن و محکمی برای ادعای خود ندارند از وجود جنجال به نفع خویش سوء استفاده خواهند کرد؛ بنابراین باید اعتراض با کمال متانت و با روی خوش پذیرفته شود و در عین حال یادآوری شود که براساس خط مشیهای موجود کتابخانه به اعتراضات رسیدگی خواهد شد.

ب) به محض دریافت اعتراض براساس پرونده‌های موجود در بایگانی سابقه کتاب و دلایل تهیه آن را مشخص کنند و هیات مدیره را نیز به طور کامل از موضوع مطلع سازند. (سینائی، ۱۳۷۷، ص ۴۰)

ج) در مواقع لزوم با استفاده از مطبوعات و دیگر وسایل ارتباط جمعی کوشش کنند حمایت گروه بیشتری از جامعه کتابخانه را جلب کنند.

د دفاع از اصل آزادی مطالعه را مهمتر از دفاع از یک کتاب معین بدانند و اعتراض کنندگان را متوجه این نکته کنند که اجرای قوانین مربوط به انتشارات مضر بر عهده دادگاه و دستگاه انتظامی است و هر نوع اقدامی در مورد حذف هریک از مواد از مجموعه کتابخانه به دلیل مسائل سیاسی، مذهبی یا اخلاقی باید مطابق قانون باشد. منظور از سانسور مخفی این است که مراجعه کننده را به طرق مختلف از دسترس آزادانه به کتابی که در مجموعه موجود است محروم کنند؛ برای مثال اگر در کتابخانه ای که با روش قفسه باز اداره می شود برخی از کتابهای سیاسی یا مذهبی به گونه ای از قفسه خارج شود که برای دسترسی به آنها مراجعه به کتابدار لازم باشد خواننده ای که مایل نیست به هنگام مراجعه به کتاب مورد علاقه خود توجه کسی را جلب کند به طور غیر مستقیم از دسترسی به کتاب محروم شده و این خود نوعی سانسور است. این نوع سانسور گاه ممکن است به دست کتابدار یا یکی از کارکنان کتابخانه و به دلیل عقاید شخصی آنان صورت گیرد کتابدار انسان است و خودآگاه یا ناخودآگاه تحت تاثیر افکار شخصی خویش قرار می گیرد و این امر به شخصیت، اعتقادات، تعصبات، شرافت و شجاعت وی بستگی دارد. در اینجاست که مساله تعلیم تربیت کتابدار که مکن است خود عامل مهمی در سانسور کتابخانه باشد و به هر حال خصوصیات شخصی او همواره در تعیین میزان سانسور موثر است اهمیت پیدا می کند. (سینائی، ۱۳۷۷، ص ۴۱)

فلسفه اخلاقی و حرفه ای کتابدار

کتابداری در گذر زمان و در مسیر تمدن بشر تکامل یافته و ارزشهایی بر اصول اولیه آن افزوده شده است. این ارزش ها تنها در جهت تلاش های درست برمی خیزند و یافتن حقیقت در آثار و اعتقاد به پیشرفت افراد چنین انگیزه ای را محقق می سازد. شور همراه با رسالت پیشگامان کتابداری از کالیماخوس گرفته تا دیویی و رانگاناتان، امروزه جای خود را به شور حرفه ای کتابداران نوین داده است. هرچند این اصول و ارزش ها نباید تنها دستمایه کتابدار در عمل باشد بلکه در سایه اعتبار آنها کتابدار باید خلاقیت ذهنی و فردی خود را به کار گیرد و بتواند بهترین خدمات را به جامعه ی متبوعش ارائه دهد.

کتابداران و اطلاع رسانی در زمینه وظایف حرفه ای خود در جامعه، مسئولیتهای اخلاقی ویژه ای بر عهده دارند تا آزادی افراد بر اثر فشارهای محیط خدشه دار نشود و امکان همزیستی همگان با تبادل درست اطلاعات فراهم شود. در حرفه کتابداری و اطلاع رسانی احکام، قوانین و اصول اخلاقی معمولاً بر اعمالی اشاره دارند که انتظار می رود همسو با پیشبرد اهداف، مقاصد و الزامهای حرفه ای باشد. (موسوی زاده، ۱۳۸۴: ص ۱۴) آگاهی کتابداران از مبانی فلسفی رشته کتابداری و اطلاع رسانی بسیار مهم است زیرا پی بردن به دلایل وجودی این حرفه و نیز توجیه هر فعالیتی می تواند به روشن شدن ذهن اعضای حرفه بیانجامد. این امر از آن جهت اهمیت دارد که در صورت عدم آگاهی از دلایل وجودی و ماهیت فعالیتهای کتابداری، این حرفه نمی تواند به حیات پویا و اثربخش خود ادامه دهد. هنگامی که کتابداران در می یابند که فعالیتهایشان در رشد اجتماعی، فکری، اخلاقی، علمی و حرفه ای جامعه اثربخش است و به بیان دیگر چیستی و ماهیت حرفه آنها معنادار می باشد بیشتر به ارزشمندی وجود خود اعتقاد پیدا می کنند. (فتاحی، ۱۳۸۸: ص ۲۵) یکی از نقاط قوت و ارزشمند حرفه کتابداری به

باورهای اخلاقی آن مربوط است . آرمان کتابدار حرفه ای آمیزه ای است از تصویری روشن از کتابدار آرمانی (به عنوان الگوی اولیه) ، آگاهی از نیازهای ضروری جامعه و حس حفظ ارزش ها در کارهای روزمره ی حرفه اش. رویه اصلی و و کارهای روزمره کتابداری در یک نگاه درونگرایانه به هیچ وجه صلابتی را که شایسته آن است ندارد و باید با نگاهی برونگرایانه به این روند نگریست تا با دیدی جمعی و با به یاد داشتن فلسفه اخلاقی این حرفه نشانه ها را درک و ارزش های خویش را با فهم هوشمندانه و مشاهدات فردی و جمعی و در نهایت با اتکا به تجربه تعالی بخشند .

کتابدار و سانسور و اخلاق حرفه ای

کتابداران در صف مقدم نبرد علیه سانسور و سرکوب مواد کتابخانه ای در چهل یا پنجاه سال گذشته بوده اند . هرچه کتابدار در گزینش مواد مجموعه کتابخانه دقیق و محتاط باشد باز هم همواره کسی خواهد بود که با انتخاب مخالفت کند . کتابدار زمانی که مسئله سانسور قانونی مطرح می شود باید از قانون اطاعت کند . بیشتر کتابداران بر خورد روز مراه اندکی با چنین تصمیمات قانونی دارند. (گاردنر، ۱۳۷۹:ص ۳۶۴) معمولا سانسور به صورت فشار و نه اقدام قانونی جلوه می کند . از کتابدار می خواهند مواد اعتراض آمیز را از مجموعه خارج سازد . بهترین راه پرداختن به اعتراض نسبت به مواد مجموعه یک کتابخانه در خواست شکایت رسمی است . البته کتابخانه باید خط مشی مجموعه گستره کتبی داشته باشد . کتابخانه های عمومی و آموزشگاهی بیشتر در معرض سانسور هستند . کتابخانه های دانشگاهی به ندرت هدف سانسور واقع می شوند . (گاردنر، ۱۳۷۹:ص ۳۵۵)

معیارهایی که برای یک کتابدار به به عنوان پیش استانداردهای اخلاق حرفه‌ای کتابداری، از قابلیت پذیرش برخوردارند: (تاج الدینی، ۱۳۹۰)

۱. بی طرفی نسبت به جریانهای فکری در جامعه
۲. کپی نکردن کل کتابها برای مراجعه کننده
۳. رسیدگی به افراد خاص و کودکان برای برآوردن نیاز اطلاعاتی آنان
۴. امین مراجع بودن کتابدار
۵. فراهم کردن مدارک و اطلاعات بدون اعمال نظر شخصی
۶. روابط خوب با همکاران
۷. در پاسخگویی به مراجعه کننده، سن، ملیت، مذهب و .. را در نظر نمی گیرم
۸. کتابدار باید همواره با خوشرویی با مراجعه کننده برخورد کند
۹. آزادی بیان و اندیشه برای مراجعه کننده
۱۰. وقت مراجعه کننده اهمیت دارد.

مرور مفاهیم کلی مورد توجه در نظامنامه های اخلاقی مطرح شده، وجود برخی اصول مشترک را نمایان می سازد که از جمله آنها می توان به موارد زیر اشاره نمود:

کتابدار از آزادی مطالعه حمایت می کند، در برابر سانسور مقاومت می کند و شرایط دسترسی آزاد به اطلاعات و دانش را برای کاربران فراهم می آورد.

کتابداران بر این باورند که دسترسی برابر به اطلاعات برای همه کاربران، بدون توجه به ویژگیهای فردی، نیازهای ویژه، ناتوانی جسمی، جنسیت، وابستگی ملی، وابستگی مذهبی، جبهه گیری سیاسی و جایگاه اجتماعی ممکن خواهد شد. کتابدار باید به حق محرمانگی کاربران کتابخانه احترام بگذارد. از این رو برای تضمین آزادی مطالعه افراد باید از این حق کاربران حمایت کرده و نباید نام یا جزئیات کتاب ها یا دیگر منابع کتابخانه ای مورد استفاده کاربران را برای دیگران افشا کند. (شاکری، ۱۳۸۶)

کتابدار باید به حقوق مولفان و رعایت مالکیت معنوی آنها مطابق با قوانین احترام بگذارد. کتابدار باید تمام تلاش خود را نسبت به روزآمدسازی دانش و مهارت های خویش با آخرین یافته های علمی آن حوزه به کار گرفته و در تمام فعالیت هایی که منجر به توسعه حرفه می گردد شرکت کند. کتابدار در وظایف و فعالیت های حرفه ای خویش و در ارتباط با همکاران، باید درستی، احترام و روحیه همکاری را مبنا قرار دهد. نیز در نظامنامه های اخلاقی برخی از کشورها نکات قابل تاملی به چشم می خورد از جمله :

تعامل و ارتباط با متخصصان حرفه های دیگر بر اساس رعایت احترام متقابل و حفظ تشریک مساعی (نظامنامه اخلاقی انجمن کتابداری استونی)

گسترش دامنه پژوهش در علوم اطلاع رسانی (نظامنامه اخلاقی انجمن کتابداری پرتغال)
به کارگیری ابتکار عمل، احساس مسئولیت و نظم در کلیه فعالیت های حرفه ای خود.
رعایت وقت شناسی در قرار ملاقات های خود با مراجعان، کارمندان، کارفرمایان و انجام امور محوله.
از ارائه خدمات خارج از مسئولیت خویش خودداری نموده و استفاده کنندگان را جهت دریافت پاسخ های بهتر به همکاران مناسب معرفی نمایند.

به حقوق محرمانه و خصوصی مراجعان خود احترام بگذارند.
برای تعالی حرفه کتابداری از طریق افزایش دانش و مهارت های حرفه ای خود تلاش نمایند.
در جهت پیشبرد اهداف حرفه ای از استفاده از فناوریهای نوین اطلاع رسانی حمایت نمایند.
بر اساس رعایت احترام متقابل و حفظ تشریک مساعی با متخصصان حرفه های دیگر در تعامل و ارتباط باشند. ضمن پذیرش و احترام به مالکیت معنوی، دفاع از اصول آزادی اندیشه و تشویق آزادی بیان و جریان آزاد اطلاعات و عقاید را وظیفه اصلی خود قلمداد کنند. (شاکری، ۱۳۸۶)

سانسور در مرحله مجموعه سازی (کتاب گزینی و گردآوری)

در اینجا، کتابدار اگر کتابی را به علت مخالف بودن مطلبی با عقیده اش رد کند، تمایل به سانسور دارد. یا توجه به رشته ای خاص، سانسوری ناخواسته را به وجود می آورد. (تاج الدینی، ۱۳۹۰)

مسئولان کتابخانه و کتابداران در بسیاری از کتابخانه ها، تصمیم گیرنده نهایی در مورد ورود و یا عدم ورود یک کتاب به مجموعه هستند. با توجه به محدودیت امکانات و بودجه مسلماً میزان خرید کتاب

بی حد نیست و کتابدار باید چون یک دروازه بان به گزینش بپردازد. بدیهی است انتخاب هر کتاب، عدم انتخاب کتاب دیگر را در پی خواهد داشت. مسئله مهم تشخیص مرز میان انتخاب و سانسور است که طی سال‌ها موجب بحث‌های زیادی شده است. در سال ۱۹۵۴ مقاله‌ای با عنوان انتخاب نه سانسور، به این مهم پرداخته و عنوان کرده است که کتابداران سعی دارند انتخاب را که جنبه مثبتی دارد به خود نسبت دهند و سانسور را به دیگران. نویسندگان در آن مقاله ضمن ایجاد خدشه در این باور سعی کرده است مرزبندی مناسبی را ارائه دهد. جالب است که او در ابتدای مقاله خود بیان می‌کند که عنوان مقاله او شاید این تصور را القاء کند که او می‌خواهد بگوید: من انتخاب می‌کنم و سانسور می‌کند و ۴۰ سال بعد نویسنده‌ای در مقاله‌ای با عنوان آنها سانسور می‌کنند و من انتخاب می‌کنم مجدداً همین بحث را مطرح کرده است. طرح مکرر این بحث طی سالهای متمادی نشانگر آن است که هنوز کتابخانه‌ها به شدت با آن مواجه هستند. اصولاً هر انتخاب متضمن گزینشی اخلاقی و ارزشی است که شخصیت و نظام ارزشی حاکم بر گزینشگر بر آن تاثیر به‌سزایی دارد. اگر کتابدار صرفاً با تکیه بر ارزشهای خود و به علت مخالف بودن با عقیده اش کتابی را رد کند، مسلماً انتخاب در آن کتابخانه دچار اخلاقی شده به سانسور تمایل یافته است. (خسروی، ۱۳۷۹: ص ۹۷) همیشه این اخلاقی عمدی نیست. گاهی اقبال به یک رشته خاص، سانسوری ناخواسته را در یک مجموعه سبب می‌شود. شاهد بوده‌ایم که مثلاً تخصص و علاقه یک رئیس کتابخانه به تاریخ باعث می‌شود طی مدت محدودی، مجموعه یک سویه شده سمت و سوی تاریخی به خود بگیرد. مسلماً در این مدت مراجعان بسیاری از منابع مطلوبشان محروم مانده‌اند و در جریان اطلاع‌یابی آنان اخلاقی رخ داده است.

یکی از توصیه‌های اساسی به کتابداران، پدید آوردن مجموعه‌ای متوازن با توجه به اهداف کتابخانه است که عملاً قضاوت‌های ارزشی و فردی را دچار مشکل می‌کند. راه کار مناسبی که برای ایجاد مجموعه متوازن و جلوگیری از سانسور پیشنهاد می‌کنند، تهیه خط مشی مدون و جامع برای انتخاب و تهیه کتاب است، گرچه تدوین خط مشی‌ها نیز به دور از تاثیر ارزش‌ها و معتقدات تهیه‌کنندگان آن نیست اما با توجه به اینکه تهیه خط مشی علی‌القاعده توسط گروه صورت می‌گیرد از تاثیر علایق و سلیقه فردی در انتخاب کتاب خواهد کاست و مجموعه متوازن تری را تضمین خواهد کرد. هر قدر خط مشی دقیق‌تر و اجرایی‌تر تدوین شود و در حین کار نیز در آن تجدید نظر شود مسلماً بیشتر می‌تواند از لغزیدن به ورطه سانسور جلوگیری کند. اما تجربه ثابت کرده است کتابدار و وضعیت شخصیتی وی بیشترین تاثیر را در روند تهیه و انتخاب دارد. اگر او شخصیت رشد یافته و بالغی داشته و تکثر اندیشه را به عنوان یک واقعیت پذیرفته باشد نفع از وجود کتاب مخالف نظر خود برآشفته می‌شود و نه سعی می‌کند مجموعه‌ای یک سویه و موافق نظر خود پدید آورد. او با نگاهی مثبت و پویا سعی در بهره‌گیری هر چه بیشتر از کلیه امکانات موجود دارد لذا در حد مقدرات خویش مجموعه‌ای غنی و هم‌گن برای مراجعان فراهم می‌آورد. مرز میان انتخاب و سانسور نیز در همین بر خورد مثبت قابل تبیین است. هدف از انتخاب، اخلاقی زدایی است زیرا انتخاب بدون برنامه و هدف، مجموعه‌ای نامتجانس را پدید می‌آورد که به هیچ وجه پاسخ‌گوی اهداف کتابخانه نخواهد بود. کتابدار با انتخاب کتاب سعی دارد

مناسب ترین خدمت ممکن را به مراجعان ارائه دهد در حالی که دید سانسور گر چنین نیست. او بانگاه منفی به مسئله می پردازد. برای انتخاب کننده مسئله مهم یافتن دلایل است برای قبول کتاب، بر مبنای چنین اصلی راهنمایی او سخت به دنبال یافتن ارزش ها و قدرت و برتری اثر است، تا بدان وسیله بر ایراد های کم اهمیت تر فایق آید. در حالی که برای سانسور گر مسئله مهم، یافتن دلایلی است بر ضد کتاب تا بدان وسیله آنرا تحریم کند، همین اصل راهنما او را و می دارد به دنبال ضعف ها و ایراد ها و امکان وجود سوء فهم ها باشد. (خسروی، ۱۳۷۹: ص ۹۸) انتخاب گر مثبت گرا از خود می پرسد واکنش طبقه فهیم مملکت او در مقابل محتوای کتاب چه خواهد بود ولی سانسور کننده همواره در فکر ترس آلود تاثیر محتوای آن کتاب بر قشر ضعیف و خرد گریز و لنگ جامعه است.

سانسور و نیاز سنجی

عمل سانسور در کتابخانه ها نیز بیشتر اغراض سیاسی، مذهبی، اخلاقی و فرهنگی دارد. به عبارت دیگر، کتابدار مسئول مجموعه سازی ممکن است بر اساس دستورالعمل های اداری از منابع اطلاعاتی رازز مجموعه خارج کند یا از دسترس افراد خاص دور نماید یا اصلا اقدام به تهیه آن ننماید. کار سانسور بیشتر در کتابخانه های عمومی و آموزشگاهی صورت می پذیرد و در کتابخانه های تخصصی و دانشگاهی کمتر عمل سانسور اتفاق می افتد. گاهی کتابدار با انگیزه های شخصی ممکن است بخشی از منابع اطلاعاتی را تهیه نکند. البته همواره عدم انتخاب و تهیه بعضی از منابع اطلاعاتی یا حذف منابع اطلاعاتی یا حذف بعضی از آنها از مجموعه به معنی سانسور نیست. زیرا، همان گونه که در بخش های دیگر به طور مفصل به آن پرداختیم، کتابداران به دلیل محدودیت هایی خاص مانند مالی، فضا و حجم زیاد انتشارات و نیز براساس ملاک هایی ویژه به انتخاب بعضی منابع و حذف منابع دیگر می پردازند. به عبارت دیگر انگیزه های سانسور و انتخاب کاملا متفاوت هستند. عمل سانسور در کتابخانه ها موافقان و مخالفان زیادی دارد. بیانیه های مختلفی که از دسوی انجمن های کتابداران و ناشران و سایر نهادهای ملی و بین المللی در خصوص آزادی مطالعه و جریان آزاد اطلاعات منتشر شده است را می توان به عنوان نمونه ذکر کرد. مراجعان و استفاده کنندگان از کتابخانه نیز در صورت مواجهه با عمل سانسور همواره نارضایتی خود را ابراز داشته اند. اگر سانسور بر اساس قوانین رسمی کشور باشد مقاومت در برابر آن کتابداران را با مشکل مواجه می سازد. در چنین مواردی بهتر است مسائل را به گونه ای دیگر حل کرد. اما در بسیاری از موارد عمل سانسور در کتابخانه بر اساس ملاحظات دیگری که جنبه قانونی ندارد شکل می گیرد. در چنین مواردی سعی و تلاش کتابداران باید بر آن باشد تا اطلاعات مورد نیاز جامعه کتابخانه را فارغ از جهت گیری های خاص تهیه کنند. آنها در مواجهه با اعتراضات احتمالی نیز باید آماده باشند و تا حد امکان آن را از راه های اداری حل و فصل نماید. برای مثال فرمی مخصوص برای دریافت شکوائیه افراد تهیه کنند و آن را در اختیار کمیته کتابخانه قرار دهند تا تصمیم مناسب اتخاذ شود. به هر حال به بهانه اعتراض عده ای اندک نباید کل جامعه کتابخانه را از دسترسی به اطلاعات مورد نیاز محروم ساخت. آنها باید نیازهای واقعی جامعه کتابخانه را بشناسند و تا

حد امکان آن را مرتفع سازند. نیازسنجی و تهیه اطلاعات اگر با پایه ملاک های پذیرفته شده عملی صورت پذیرد، پاسخ دادن به اعتراضات احتمالی نیز تسهیل می شود. (محسنی، ۱۳۸۳: ص ۱۱۰)

نتیجه گیری:

کتابخانه ها باید در هر زمان با توجه به اقتضاهای موجود به بازکاوی و بازاندیشی در باب فلسفه وجودی خود و خدماتشان بپردازند، «اطلاعات، مهم ترین و اساسی ترین عنصر سازنده تمدن انسانی است» و «توزیع نابرابر اطلاعات در یک ساختار اجتماعی می تواند موجب قشربندی های اجتماعی شود» اساس نظریه کارکرد تعادلی کتابخانه هاست. می توان تصور کرد که «کارکرد تعادلی کتابخانه ها» به عنوان جزئی از منشور اخلاق حرفه ای کتابداران و نیز بخشی از فلسفه رشته و حرفه به گونه ای مستدل و علمی تبیین و تدریس شود. دانش های مدون پس از گردآوری و نظم یافتن، باید بین افراد جامعه، در هر سطح اجتماعی، گسترانده شود و این وظیفه سترگی است که کتابداری و دانش شناسی نوین به دوش دارد. کتابدار گذشته نگاهبان کتاب بود، اما دانش شناسی کنونی در استفاده هرچه بیشتر کتاب کوشاست. تا بدین مرحله انقلابی پی نبریم آنچه را علم کتابداری می خوانند بدرستی باز نخواهیم شناخت چرا که کتابخانه و اجتماع پیوندی استوار دارند. کتابخانه برای خدمت و راهنمایی اجتماع پدید می آید. عامل مهم در استحکام بخشیدن پیوند کتابخانه و جامعه، آزادی فکری است. وجود این عامل کتابخانه ها را در همه سطوح توسعه می بخشد و خدمات موثرتری برای بالا بردن سطح اندیشه افراد جامعه عرضه می دارد؛ و عدم آن کتابخانه و جامعه را از پیشرفت به دور نگه می دارد. تا محیط لازم برای رشد کتابخانه وجود نداشته باشد، کتابخانه قادر نخواهد بود، آنچنان که باید به افراد جامعه خدمت کند و در ارتقای دانش عمومی کوشا باشد. در هیچ کتابخانه نه تنها نباید دست رد به سینه خواننده زد، بلکه باید دریافت که او چه می خواهد و نیاز معنوی و علمی وی را برآورد. آنکه به کتابخانه رجوع می کند و جویای اطلاعاتی است، از کتابدار مدد می طلبد و وی به یاری منابع موجود و یا به هر شکل ممکن دیگر راه را به وی نشان می دهد و گاه او را تا مقصد نیز هدایت می کند. اما دانش گسترتری تنها شامل این خدمات نیست و دامنه آن وسعت بیشتری پیدا می کند در گسترش دانش، هرگز نباید در انتظار مراجعه کننده نشست. از کودک دبستانی تا پژوهشگر اندیشمند به کتابخانه پای می گذارند و به کمک کتابدار آنچه در جستجویش هستند می یابند، اما کتابداران خود، دانایی های مدون را برای گروه های بسیار به خارج از کتابخانه می فرستند؛ برای زندانیان، برای بیماران، برای مردم محله های فقیر نشین، برای ساکنان روستاهای دور دست، برای ناتوانان و برای خیلی دیگر از گروه ها، و این روح دانش گسترتری کتابداری است. چرا که "اولین تعهد اخلاق حرفه ای" ارائه خدمات نوع دوستانه به جامعه است. باید توجه داشت مسایل فنی کتابداری با توجه به تغییرات سریع جامعه تغییر می کنند و هر روز بیشتر از روز قبل به سوی پیچیدگی رهسپار می شوند، ولی در نهایت این اصول اخلاقی، اعتقادی و فلسفی کتابدار است که او را در مسیر صحیح هدایت می کند. آنچه که تفکر کتابداران برجسته نشان می دهد و همه کتابداران به آن اعتقاد راسخ دارند، این است که کتابداری خصیصه ای منحصر به فرد دارد که شایان نگهداری است اما جز خود کتابداران چه کسی می تواند این خصوصیت را که همان منش بزرگ و احترام به همه انسان ها

با هر عقیده ای است، را حفظ نماید؟ پس باید کتابداران هر روز و هر لحظه اصول اخلاقی و اعتقادی حرفه شان را مد نظر خویش قرار دهند تا بتوانند همواره به خوبی به جامعه خود خدمت رسانند. به نظر می رسد هر چند می توان از الزامات قانونی و تقویت راهکارهای قانونی و حقوقی و مقررات و ساز و کارهای نظارتی (کنترل بیرونی) برای ارتقای اخلاق در جامعه کمک گرفت ولی درحقیقت بازگشت به اصول و ارزش های والای انسانی (تعهد درونی، بصیرت درونی، التزام قلبی، وجدان) و در همه حال خدا را حاضر و ناظر دانستن (کنترل درونی) است که ضامن اجرای اخلاق است و براین اساس است که کتابدار و متخصص اطلاع رسانی می تواند به درستی به وظیفه و مسوولیت خود درقبال مراجعان، احترام به آزادی اندیشه و نیز رعایت حقوق تهیه کنندگان و صاحبان اطلاعات عمل نماید و نه تنها ندانسته و از روی ناآگاهی به کسی آسیب نرساند بلکه دانسته و با آگاهی و دانش سعی می کند امکانات لازم برای دسترسی سهل و با صرف کمترین زمان (قانون چهارم رانگانان) به اطلاعات مورد نیاز (اطلاعاتی که واقعی، درست، مرتبط و روشن باشد) را از طریق فراهم آوری اصولی اطلاعات، سازماندهی مبتنی بر دسترس پذیری و... فراهم کند تا نیازهای اطلاعاتی، آموزشی و پژوهشی مراجعان را برآورده سازد و آنها را از احساس عدم اطمینان برهاند و این مهم محقق نخواهد شد مگر با رعایت اصول و قواعد اخلاق حرفه ای در حرفه کتابداری و اطلاع رسانی.

پیشنهادها و راهکارها:

- آموزش افراد متخصص در زمینه اخلاق حرفه ای که هم در رشته کتابداری متخصص باشند هم از علم مدیریت و اخلاق آگاهی داشته باشند.
- انجام پژوهشهای بیشتر در زمینه اخلاق کتابداری و پرداختن به جوانب دیگر آن از جمله اخلاق اطلاع رسانی
- برگزاری دوره هایی مختص مدیران کتابخانه ها بمنظور بررسی اخلاق حرفه ای؛ زیرا اخلاق حرفه ای بیشتر به جنبه مدیریتی کتابخانه ها مربوط می شود.
- استفاده از مدیرانی در کتابخانه ها که با اخلاق حرفه ای کتابداری آشنایی دارند.
- تدوین منشور اخلاق حرفه ای برای کلیه کتابخانه ها اعم از کتابخانه عمومی، دانشگاهی، تخصصی و کودکان و غیره.
- الگو قرار دادن و توجه به منشور اخلاقی کتابداران و وجود اصول مکتوب اخلاق حرفه ای در هر کتابخانه ای
- برگزاری بیشتر دوره های آموزشی اخلاق حرفه ای برای کتابداران
- تدریس درس اخلاق در کتابداری و اخلاق حرفه ای در دانشگاهها برای رشته کتابداری

منابع و مأخذ :

- آریان پور کاشانی، م، (۱۳۸۵) فرهنگ جامع پیشرو آریان پور، تهران، جهان رایانه.
- ابرامی، هوشنگ (۱۳۷۹) شناختی از دانش شناسی. تهران: کتابدار.
- اسفندیاری مقدم، علیرضا (۱۳۸۷) اخلاق حرفه ای کتابداران و اطلاع رسانی. تهران، کتابدار.
- امیری، علی نقی؛ محمد همتی؛ مهدی مبینی (۱۳۸۹) اخلاق حرفه ای؛ ضرورتی برای سازمان، فصلنامه معرفت اخلاقی، شماره ۴، ص ۱۳۷-۱۵۹
- تاج الدینی، اورانوس؛ عصمت صدری فر، علی سادات موسوی (۱۳۹۰) بررسی میزان آشنایی کتابداران کتابخانه های عمومی شهر تهران با معیارهای اخلاق حرفه ای کتابداری، فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، شماره ۵۶ - شماره چهارم، جلد ۱۴
- تامپسون، جیمز (۱۳۶۶) تاریخ اصول کتابداری؛ ترجمه محمود حقیقی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- حسینی آینه ئی، محمد رضا (۱۳۸۹) اخلاق حرفه ای در کتابداری و اطلاع رسانی: با تاکید بر وظایف و مسئولیت ها، نشریه الکترونیکی شمس، شماره ۶، قابل دسترسی در سایت: http://www.aqlibrary.org/index.php?module=TWArticles&file=index&func=view_pubarticles&did=1112&pid=11
- خالقی، نرگس؛ خبازان، بنت الهدی (۱۳۸۸) اخلاق حرفه ای کتابدار مرجع؛ خدمات مرجع و اطلاع رسانی: مجموعه مقالات اولین همایش سراسری اتحادیه انجمنهای دانشجویی کتابداری و اطلاع رسانی (ادکا). تهران: نشر کتابدار.
- خسروی، فریبرز (۱۳۷۹) سانسور کتابدارانه. فصلنامه کتاب، ص ۹۶-۹۷.
- خسروی، فریبرز (۱۳۸۸) سانسور (۲/۱۳۸۸) دسترسی در ۱۸) <http://portal.nlai.ir/daka/>.
- رابین، ریچارد. ای (۱۳۸۳) مبانی علوم کتابداری و اطلاع رسانی؛ ترجمه مهدی خادمیان. مشهد: کتابخانه رایانه ای،
- سینائی، علی (۱۳۷۸) مجموعه سازی در کتابخانه ها. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- شاکری، صدیقه (۱۳۸۶) اخلاق حرفه ای کتابداران و اطلاع رسانی. تالیف و ترجمه انجمن کتابداری قم. ویراسته علیرضا اسفندیاری مقدم. تهران: نشر کتابدار.
- علومی، طاهره (۱۳۸۷) اداره کتابخانه. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت).
- فتاحی، رحمت الله (۱۳۸۸) ارزشها و جزا بیتهای کتابداری و اطلاع رسانی. تهران: نشر کتابدار.
- فیدر، جان (۱۳۸۰) جامعه اطلاعاتی. ترجمه علی رادباوه، عباس گیلوری. تهران، کتابدار.
- قراملکی، احد فرامرز (۱۳۸۲). اخلاق حرفه‌ای. قم: مجنون.
- قراملکی، ا. فرامرز (۱۳۸۲) اخلاق حرفه‌ای، تهران، احد فرامرز قراملکی،
- قراملکی، ا. فرامرز (۱۳۸۳) روش شناسی مسئولیت پذیری در سازمان، اندیشه حوزه، شماره ۴۹ و ۵۰

- کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۱) نرگس نشاط ، مقاله اخلاق حرفه ای . دایره المعارف کتابداری، ص ۱۱۱-۱۱۲ .
- گاردنر ، ریچارد (۱۳۷۹) مجموعه سازی ، پیدایش و گسترش مواد کتابخانه ای ؛ ترجمه اسد الله آزاد . مشهد : بنیاد پژوهشهای اسلامی .
- محسنی، حمید (۱۳۸۲) مجموعه سازی و خدمات تحویل مدرک. تهران : نشر کتابدار.
- موسوی زاده ،زهرا (۱۳۸۴) ارزشهای اخلاقی از نظر متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی ایران . فصلنامه کتاب ،ش ۶۲ . ص ۱۳-۲۴ .
- موکهرجی ، اجیت کومار (۱۳۸۲) تاریخ و فلسفه ی کتابداری . ترجمه اسد الله آزاد . تهران : کتابدار ،
- نشاط ،نرگس (۱۳۸۱) اخلاق حرفه ای کتابداری . دائره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی .تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران .
- نواده قره سید ، مریم السادات ؛ رحمان جهان فر (۱۳۸۸) اخلاق حرفه ای در خدمات مرجع ؛ خدمات مرجع و اطلاع رسانی :مجموعه مقالات اولین همایش سراسری اتحادیه انجمنهای دانشجویی کتابداری و اطلاع رسانی (ادکا). تهران :نشر کتابدار.
- هس مر، ال. تی (۱۳۷۷). اخلاق در مدیریت. ترجمه سید محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- هیل، مایکل (۱۳۸۱). تاثیر اطلاعات بر جامعه : بررسی ماهیت، ارزش و کاربرد اطلاعات. ترجمه محسن نوکریزی. تهران، چاپار .
- ----- (۱۳۸۴) قوانین اخلاقی کتابداران ؛ مترجم:فاطمه زارع زاده . فصلنامه کتاب، شماره ۶۱، ص ۱۹۹-۲۰۰.